

Сучасні проблеми цивільного права та процесу: матеріали "круглого столу", присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова, м. Харків, 19 грудня 2014 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого - Х.: .., 2015. - 164. с.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОБЛІГАЦІЙ: ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

З підписання УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною та Європейським Союзом перед законодавчим органом України постає питання необхідності гармонізації національного законодавства до законодавства ЄС у різних сферах економіки в тому числі, і в сфері ринку фінансових послуг, зокрема, ринку цінних паперів.

Законодавство ЄС, призначене для створення єдиного ринку фінансових послуг, врегульовує як питання започаткування та умови здійснення діяльності на ринках фінансових послуг, так і умови випуску фінансових інструментів.

Глобалізація фінансових ринків висуває нові завдання перед фінансовою індустрією на міжнародному рівні.

На позначення процесів, пов'язаних із приведенням національного права у відповідність із правом ЄС, в юридичній науці використовується достатньо широкий арсенал термінів, а саме: адаптація, апроксимація, гармонізація, зближення, імплементація, інтеграція, рецепція, трансформація, узгодження, уніфікація тощо.

Виникнення феномену адаптації законодавства та відповідного терміну в юриспруденції безпосередньо пов'язано з якісно новим етапом державно-правового розвитку, з його принципово новою динамікою та впливом таких багатоаспектних факторів, як процеси інтеграції та глобалізації.

Серед наведених юридичних категорій поняття «інтеграція» є найширшим. Сучасні підходи до змісту поняття «інтеграція» як правової категорії у переважній більшості збігаються у тому, що інтеграцією вважається процес, за допомогою якого держави передають право реалізації частини своїх суверенних прав на користь створюваної єдиної інституційної структури для забезпечення реалізації спільних інтересів з допомогою норм права.

Поняття імплементації є також досить широким за своїм змістом. Більшість вчених його розуміють як спеціальну законодавчу процедуру перетворення норм міжнародного права на норми внутрішнього права.

Основними способами імплементації міжнародно-правових норм є

трансформація, що полягає в повній переробці тексту міжнародно-правового акта чи окремих його статей зі збереженням суті змісту відповідної норми міжнародного права і з прийняттям на цій основі норм внутрішнього права; **рецепція** тобто текстуальне повторення нормотворчим органом держави змісту міжнародно-правової норми у статті внутрішнього нормативно-правового акта; **відсилання** – вказівка у внутрішньодержавному нормативно-правовому акті на норми міжнародного права, що регулюють відсылні відносини.

У вітчизняних наукових дослідженнях для характеристики процесу приведення національного законодавства країни у відповідність до порядку ЄС найчастіше застосовуються спеціальні терміни «адаптація», «апроксимація» та «гармонізація».

Поняття «**гармонізація**» характеризує процес приведення законодавства у відповідність до норм ЄС, що відбувається в межах Європейського Союзу та є статутним обов'язком виключно держав-членів. У свою чергу **адаптація** також характеризує процес приведення законодавства у відповідність до норм права ЄС, однак вона відбувається за межами Європейського Союзу та стосується третіх держав у зв'язку із реалізацією ними зовнішньополітичного курсу на європейську інтеграцію. У нормативно-правових актах України законодавець також надає перевагу терміну «адаптація» при визначенні процесі наближення вітчизняного законодавства до права ЄС.

Західноєвропейські науковці у своїх дослідженнях також схиляються до терміну «**гармонізація**». У праві ЄС гармонізацією у широкому розумінні визначають як заміну національної політики країн єдиною спільною політикою Союзу у відповідній сфері. У вузькому розумінні гармонізація у праві ЄС – це предметне наближення національних правових приписів до встановлених Союзом стандартів шляхом скасування відмінностей у національному законодавстві.

Гармонізація передбачає процес спільного, узгодженого розвитку національного законодавства країн, усунення існуючих між ними протиріч та формування мінімальних правових стандартів шляхом утвердження спільних правових принципів або прийняття окремих правових рішень з метою зближення правових систем. Таке зближення через деякі об'єктивні чинники (політико-правова унікальність держави) не досягає ступеня абсолютної ідентифікації права держав-членів та права ЄС. При цьому в Союзі як метод зближення законодавства застосовується також **уніфікація** правового регулювання. Остання реалізується з допомогою ухвалення нормативних актів у вигляді регламентів, які містять імперативні норми поведінки суб'єктів і не передбачають додаткового узгодження з ними актів національного законодавства.

Гармонізація та адаптація законодавства суттєво відрізняється здатністю сторін впливати на правопорядок одна одної. Так, у разі **адаптації** законодавства третіх країн до норм права ЄС цей процес є суто одностороннім. Такі держави не здатні впливати на механізм нормоутворення в системі ЄС, неспроможні змінювати норми права ЄС та створювати з державами-членами спільний правовий простір об'єднаної Європи. Таким чином, відбувається лише залучення третіх держав до вже існуючого правопорядку ЄС.

Держави-кандидати під час інтегрування до ЄС також не можуть висувати жодних вимог до Союзу як умову свого вступу.

У той же час держави-члени під час **гармонізації законодавства** як «господарі» установчих договорів ЄС здатні суттєво впливати на правопорядок вказаної інтеграційної моделі.

На шляху адаптації законодавства України до законодавства ЄС виникатиме значна кількість проблем, без вирішення яких неможливо сподіватися на членство у цій міждержавній організації. За даними ряду експертів, для входження у правове поле Європи Україні потрібно прийняти нові або внести відповідні зміни до законів та інших нормативно-правових актів, кількість яких становить майже 4 тисячі.

Доцільно зупинитися на проблемних аспектах адаптації законодавства України в контексті європейської інтеграції. Зазначимо, що для успішного проведення адаптації законодавства України до законодавства ЄС важливе значення має впорядкування юридичної термінології. Вироблення сталої системи юридичних понять і термінів є не лише метою загальнотеоретичних наукових досліджень, а й необхідною умовою, одним із пріоритетних напрямів правового регулювання. Тільки така система здатна забезпечити зближення законодавства, його однакове тлумачення, а також правильне застосування правових норм.

Урядом України розроблено заходи з імплементації Угоди про асоціацію, якими передбачено забезпечення впровадження міжнародних стандартів у різних сферах економіки країни, в тому числі і сфері фінансових послуг.

Об'єктивною передумовою ефективного розвитку міжнародного фондового ринку є зближення національних законодавств у сфері випуску та обігу цінних паперів, що полегшує доступ іноземних елементів до фондових ринків інших держав. Наявність численних відмінностей у підходах щодо регулювання праводносин, які виникають у зв'язку з укладенням та виконанням транскордонних правочинів з цінними паперами, обумовлює необхідність міжнародної уніфікації колізійних та матеріально-правових норм у цій сфері.

Глобалізація світових ринків, в тому числі ринків фінансових послуг, ставить перед країнами завдання по забезпеченню нормативно-правового регулювання відносин у цих сферах.

Особливо це стосується фінансової складової функціонування держави. Виступаючи головним засобом залучення коштів на внутрішньому фінансовому ринку, сектор державних позичень набуває неабиякої актуальності. Зрозуміло, що наявні недоліки функціонування вітчизняного ринку боргових інструментів уряду слід усувати з урахуванням досвіду інших країн.

Одним із боргових інструментів на ринку цінних паперів, що забезпечує стаке регулювання відносин державних позичень, виступає облігація. Правовий режим облігацій встановлюється нормами як загального, так і спеціального законодавства. Існуюче нормативно-правове регулювання емісії та обігу облігацій, як і інших цінних паперів, не передбачає застосування міжнародних норм фондового ринку як норм національного законодавства. Хоча існували Директива Ради Європейське економічне співтовариство (ЄЄС) (93/22/ЄЄС) "Про інвестиційні послуги у сфері цінних паперів" від 10.05.1993 р. та Рекомендація Комісії Європейського Союзу «Про використання похідних фінансових інструментів для інститутів спільного інвестування у цінні папери, що знаходяться в обігу (ІСІ)" від 27.04.2004 року N 2004/383/ЄЄС . Вони були скасовані та на сьогодні чинною є Директива 2006/48/ЄЄС Європейського Парламенту та Ради про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ (виправлене видання) від 14.06.2006 року . Ця Директива гармонізує законодавство Європейського Союзу до законодавства України у сферу кредитних відносин, де одним із фінансових інструментів регулювання є забезпечені облігації. "Забезпечені облігації" означають облігації, забезпечені будь-яким з придатних активів. В національному законодавстві немає нормативного визначення «забезпечена облігація», що певним чином обмежує можливості врегулювання виконання правочинів та різних зобов'язань за допомогою такого зручного фінансового інструмента як облігації.

Необхідність актуального регулювання проблемних правовідносин, які виникають на сучасному етапі становлення нашої країни, вимагає удосконалення норми національного права та розширення класифікацію цього виду цінних паперів. Так за останній час на законодавчому рівні вже було закріплено нові види облігацій: облігації міжнародних фінансових організацій та облігації Фонду гарантування вкладів фізичних осіб . Нові види облігацій є бездокументарними цінними паперами та їх емісії обслуговуються у депозитарній системі України. Це підтверджує напрям законодавчого органу на дематеріалізацію всіх видів облігацій, які обертаються на вітчизняному фондовому ринку. Тому і правовий режим забезпечених облігацій повинен бути визначений як бездокументарного цінного паперу.

Конструкція такого боргового цінного паперу як облигації дозволяє використовувати їх як засіб для залучення запозичень не тільки для приватних інвестиційних проектів, а й для залучення коштів на різні потреби держави. Урядом України у 2014 році здійснювалася емісія облигацій внутрішніх державних позик для відшкодування сум податку на додану вартість, з метою надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та забезпечення матеріальних потреб Збройних Сил України та Національної гвардії України - «військові облигації».

Музика Т. О.,

аспірантка кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

МОМЕНТ ПРИПИНЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ЗОВОВ'ЯЗАННЯ НАЛЕЖНИМ ВИКОНАННЯМ

1. Відповідно до ст. 539 ЦК України альтернативним є зобов'язання, у якому боржник зобов'язаний вчинити одну з двох або кількох дій. Боржник має право вибору предмета зобов'язання, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства, не впливає із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту.

Перш за все, у зв'язку з особливостями припинення альтернативного зобов'язання, слід з'ясувати те, у який момент альтернативне зобов'язання можна вважати належно виконаним. Розглядаючи конкретні підстави припинення зобов'язання, зазначимо, що виконання зобов'язання є ідеальною підставою його припинення й забезпечує традиційне завершення правовідносин правореалізацією, тобто це той випадок, коли механізм правоприпинення відіграє роль частини правореалізації — третьої (останньої) стадії механізму правового регулювання. Із цього питання в літературі існують два основних погляди:

- 1) альтернативне зобов'язання припиняється в момент здійснення вибору;
- 2) альтернативне зобов'язання припиняється внаслідок повного виконання однієї з дій, що визначені в ньому.

2. В. С. Петров робить висновок про те, що під виконанням за альтернативним зобов'язанням розуміють здійснення вибору. Тобто виконання за